

Kannanotto elatusavun määräytymistä vuoroasumistilanteissa valmistelleelle työryhmälle

Isät lasten asialla ry

Isät lasten asialla ry pitää tärkeänä, että vuoroasumistilanteiden elatusavun ja -tuen määräytymistä käsitellään laajasti ja käsittelyn perusteella voidaan luoda ohjeistus elatussopimuksia varten.

Vuoroasuminen on lisääntynyt voimakkaasti viimeksi kuluneiden vuosien aikana. THLn mukaan 33 % (4331 kpl) lapsen asumisesta tehdyistä sopimuksista oli vuoroasumissopimuksia vuonna 2021. Sopimusten vuosittainen absoluuttinen määrä on yli kaksinkertaistunut kymmenessä vuodessa. Vuoroasuminen on hyvin yleinen erolapsen asumisratkaisu, mikä saa tukea myös Tilastokeskuksen (2022) tutkimuksesta.

Kehitys on positiivista monestakin näkökulmasta eikä vähiten lapsen hyvinvoinnin.

Vuoroasumistutkimukset ovat poikkeuksetta päätyneet lopputulemaan, että vuoroasuminen takaa eron jälkeen parhaiten lapsen hyvinvoinnin. On uskottavaa, että myös vanhempien hyvinvointi lisääntyy vuoroasumisen lisääntyessä. Sanomattakin on selvää, että myös yhteiskunta hyötyy siitä, että sekä lapset ja vanhemmat ovat hyvinvoivia eron jälkeen. Käytännössä tämä tarkoittaa riitelyn ja myös oikeudenkäyntien vähenemistä erolapsia koskevissa asioissa.

Huolimatta yhteiskunnan muutoksesta kohti tilaa, jossa vuoroasumisesta on tullut normi, lainsäädäntö ja hallinnollinen ohjaus eivät ole pysyneet ratkaisuja tekevien vanhempien mukana. Vuoroasumista koskevia toimintatapoja on yritetty uudistaa useiden hallitusten toimesta, mutta ratkaisuna asiaan on yleensä esitetty uutta ministeriövetoista työryhmää. Erityisen kriittisesti valtioneuvoston saamattomuutta on arvioinut lapsiasiavaltuutettu.

Elatusavun määräytyminen on yksi keskeinen vuoroasumiseen liittyvä haaste. Asiaa käsitellyt vuonna 2022 asetettu työryhmä on esittänyt pohdintojaan kalvosarjassa, joka on toimitettu ainakin kuulemistilaisuuteen ilmoittautuneille. Sarja lienee tarkoitettu keskustelun avaajaksi koskien sitä, millaiseen ohjeistukseen vuoroasumisen elatusapua määriteltäessä voidaan päätyä.

Isät lasten asialla ry näkee vuoroasumistilanteiden elatusapumäärittelyn huomattavan haastavana tehtävänä. Keskeinen haastavuutta aiheuttava tekijä on Suomen lainsäädäntö, joka ei mahdollista erolapsen asumista kahdessa osoitteessa ja esim. julkisten tukien kohdistamista kumpaankin osoitteeseen. Osittain tästä syystä työryhmän tuottamaa kalvosarjaa tulee täydentää huomattavasti sekä taustatietojen, työryhmän oman kannanmuodostuksen että esimerkkitapausten osalta. Mikäli ohjeistuksen on tarkoitus toimia lastenvalvojien käytännön apuvälineenä tilanteissa, joissa vanhemmat pohtivat vuoroasumisen toteuttamista, on oleellista, että ohjeistuksessa esitetään riittävän monia erilaisia mahdollisia esimerkkitapauksia koskien sitä, miten elatusavun suuruus määräytyy. Koska vuosittainen lastenvalvojilla vahvistettujen vuoroasumistapausten määrä oli jo vuonna 2021 yli 4300, tapauksia tulisi tutkia ja muodostaa johtopäätökset elatusohjeistusta varten tutkimuksen pohjalta. Huomattavaa on, että oikeusministeriöllä olisi ollut aikaa 2019 lainuudistuksen jälkeen käynnistää laajempi tutkimushanke lainmuutoksen vaikutuksista, mutta sitä ministeriö ei ehdotuksista huolimatta ole tehnyt.

Laajemmassa tutkimuksessa tulisi selvittää lain vaikutukset lapsiin, vanhempiin ja siihen, kuinka 2019 lakia tulkitsevat viranomaiset ja tuomioistuimet toimivat ja miten lainmuutos on vaikuttanut prosesseihin ja päätöksiin sekä laadullisesti että määrällisesti. Vuoroasumisen ja vuoroasumistilanteiden elatusavun osalta olisi syytä selvittää erilaiset ratkaisut, niiden perustelut sekä toimivuus pidemmällä tähtäimellä. Käytännössä tämä tarkoittaisi sitä, että tutkittaisiin tehtyjä sopimuksia ja mahdollisesti oikeuden antamia

ratkaisuja. Näin olisi mahdollista tunnistaa ne ongelmat ja haasteet, joita elatusavun määräytymiseen käytännössä sisältyy sekä tyypitellä näitä ratkaisuja.

Kommentit työryhmän kalvosarjaan

Työryhmän tarjoaman kalvosarjan perusteella on toki mahdollista ottaa yleisesti kantaa siihen, kuinka elatusapu voisi määräytyä jatkossa. Kalvoissa on esitetty kolme esimerkkiä siitä, miten elatusapu ja toisaalta mahdollinen Kelan elatustuen saaja määräytyisivät jatkossa vuoroasumistilanteissa.

Elatusavun määräytymistä työryhmä pohtii vuoden 2007 OMn elatusapuohjeen valossa ja ottaa elatuksen tarpeen osalta lähtökohdaksi lapsen yleiset kustannukset, erityiset kustannukset ja asumiskulut. Esittämässään esimerkeissä työryhmä ei kuitenkaan enää perustele, miksi toisen vanhemman osalta elatuksen tarve on vuoroasumistapauksessa huomattavasti suurempi kuin toisen. Erityisen haastavaksi muodostuukin se, kuinka lapsen erityiset kustannukset ja asumismenot otetaan huomioon laskettaessa elatuksen tarvetta vuoroasumistilanteissa. Kalvosarjan tapa hahmottaa elatuksen määräytyminen vaikuttaa jokseenkin minimalistisen mekanistiselta ja vaatii perusteiden laajaa esittelyä, joka tulee käydä ilmi ohjeistuksesta.

Vaikka lapsen elatusavun tulee määräytyä vallitsevan lainsäädännön mukaan, eli sen tulee olla riittävä, Isät lasten asialla korostaa, että koska vuoroasuminen on tutkimusten mukaan paras tapa järjestää lapsen asuminen eron jälkeen, tulee myös elatusavun määräytymisen kannustaa vanhempia vuoroasumiskorvaukseen eron jälkeen. Ja tämän tulisi näkyä myös työryhmän työskentelyssä niin, että sen tulisi selvittää tai hankkia tietoa mahdollisista elatusavun kannustinvaikutuksista erilaisiin asumisjärjestelyihin eron jälkeen. Elatusavussa ei ole kysymys vain rahasta, vaan sen kautta myös lasten ja vanhempien sekä koko eron kokeneen entisen perheen elämän dynamiikasta eron jälkeen. Elatusapuohjeistuksella tulee minimoida mahdollisuudet väärintulkintoihin, epämääräisyyksiin ja näiden kautta mahdollisesti aiheutuviin epäoikeudenmukaisuuden kokemuksiin ja riitoihin.

Käytännössä erilaisten kannustinmekanismien selvittäminen vie aikaa, mutta niiden selvittäminen on välttämätöntä esim. asumiskulujen huomioimisen osalta. Kannustinten ohella tulee selvittää esimerkkejä parhaita käytäntöjä elatusavun määräytymisessä eri elatuksen tarpeen ja kyvyn komponentit huomioiden. Nämä esimerkit tulee esittää systemaattisesti ja avoimesti. Samassa yhteydessä tai siihen läheisesti liittyen tulee tarkastella erilaisten julkisten tukien ja Kelan elatustuen määräytymistä vuoroasumistilanteissa. Tuki tulee pystyä kohdistamaan jatkossa molemmille vuoroasuvan lapsen vanhemmille niin, että lapsen hyvinvointi tulee parhaiten turvattua.

Isät lasten asialla pitää tärkeänä, että työryhmän työ otettaisiin jatkossa vakavasti ja sille annettaisiin riittävät resurssit ja aika hankkia ja tuottaa tietoa käyttöönsä. Lisäksi on tarpeen, että kaikki relevantit tahot ovat mukana työryhmän jatkotyössä.

Lisätietoja:

Isät lasten asialla ry, puheenjohtaja Petri Guiland, 050 0464646 petri.guiland@isatlastenasialla.fi

Isät lasten asialla ry, toiminnanjohtaja Petri Honkanen, 040 952 1781 petri.honkanen@isatlastenasialla.fi

